

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

Правові горизонти

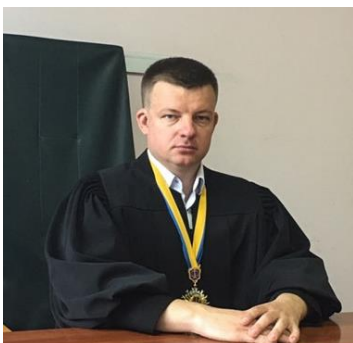
Legal horizons

ВИПУСК 24 (37)

Суми – 2020

DOI: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2020.i24.p72>

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ РОБОТИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ВЧИНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІМИ У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ

Дашутін Ігор Володимирович,
кандидат юридичних наук,
викладач, доцент кафедри адміністративного, господарського
права та фінансово-економічної безпеки,
Навчально-науковий інститут права,
Сумський державний університет

Теницька Ірина Анатоліївна,
Навчально-науковий інститут права,
Сумський державний університет

Незаконне вживання наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів небезпечно для здоров'я людей та суспільства. Це викликає зміни у поведінці, емоційному стані та може спричинити важкі психологічні розлади. Також це підриває соціальну структуру громади. Завдяки своїй дії на мозок наркотичні засоби здатні викликати залежність, що призводить до втрати інтересу до багатьох сфер життя. Наркотики перебувають під національним та міжнародним контролем для запобігання негативним наслідкам для здоров'я та соціальних наслідків зловживання наркотиками. Враховуючи той факт, що неповнолітні є важливими зацікавленими сторонами у системі державної політики щодо протидії вживання та розповсюдження наркотичних засобів, то немає сумнівів щодо існування певних специфічних особливостей наркоманії серед неповнолітніх залежно від географічного положення країни, наркополітики, особливостей продажу наркотичних засобів або психотропних речовин та культурного чинника. Так, питання наркозалежних неповнолітніх вирішуються на державному рівні, така політика спрямована на швидке реагування при підвищенні кількості злочинів, вчинених неповнолітніми щодо обігу наркотичних засобів у суспільстві, і саме молоді люди часто перебувають у центрі уваги політичних рішень щодо наркотиків. Існує ряд ініціатив та заходів, спрямованих на краще розуміння особливостей вживання наркотиків серед молоді. Однак аналіз думок та ідей неповнолітніх щодо програм та заходів контролю, спрямованих на зменшення шкоди, спричиненої вживанням наркотичних засобів, на сьогоднішній день є обмеженим. Як і у всіх сферах державної політики, достатня консультація з усіма відповідними зацікавленими сторонами є важливою частиною процесу ефективного формування заходів протидії незаконного обігу наркотичних засобів. Відтак, було визначено основні адміністративно-правові заходи протидії правопорушенням вчинених неповнолітніми щодо незаконного обігу, вживання та розповсюдження наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів. Також визначено основних уповноважених суб'єктів та їх роль у розробці та впровадженні ефективних заходів адміністративно-правового характеру щодо скорочення рівня вживання, розповсюдження та обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів серед неповнолітніх.

Ключові слова: наркотичні засоби, психотропні речовини, незаконний обіг наркотичних засобів, неповнолітні, адміністративно-правові заходи із протидії незаконному обігу наркотиків, уповноважені суб'єкти.

Dashutin I.V., Tenytska I.A Features of administrative and legal work to combat offenses committed by minors in the field of drug trafficking. Illicit use of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors is dangerous to human health and society. This causes changes in behavior, emotional state and can cause severe psychological disorders. It also undermines the social structure of the community. Due to their effect on the brain, drugs can be addictive, leading to loss of interest in many areas of life. Drugs are under national and international control to prevent the negative health and social consequences of drug abuse. Given the fact that minors are important stakeholders in the system of state policy to combat drug use and distribution, there is no doubt that there are certain specific features of drug addiction among minors depending on the country's geographical location, drug policy, drug or psychotropic substance sales and cultural factor. For example, drug-addicted juveniles are addressed at the state level, such policies are aimed at responding quickly to the increasing number of juvenile crimes committed by juveniles in society, and it is young people who are often the focus of drug policy decisions. There are a number of initiatives and activities aimed at better understanding the specifics of drug use among young people. However, the analysis of minors' opinions and ideas about programs and control measures aimed at reducing the harm caused by drug use is currently limited. As in all areas of public policy, adequate consultation with all relevant stakeholders is an important part of the process of effectively developing measures to combat drug trafficking. Therefore, the main administrative and legal measures to combat juvenile delinquency in relation to illicit trafficking, use and distribution of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors were identified. The main authorized subjects and their role in the development and implementation of effective measures of administrative and legal nature to reduce the use, distribution and circulation of drugs, psychotropic substances and precursors among minors are also identified.

Key words: narcotic drugs, psychotropic substances, illicit drug trafficking, minors, administrative and legal measures to combat drug trafficking, authorized entities.

Вступ. Вживання наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, а також зловживання ними є проблемою соціального та громадського здоров'я в більшості країн світу, що є наслідком кількох негативних наслідків для емоційного та фізичного розвитку неповнолітнього. Дослідження вказують на зв'язок між вживанням наркотичних засобів та асоціальною поведінкою, яка є результатом виникнення правопорушень до яких належать не тільки незаконне вживання наркотиків, але й злочини, пов'язані з їх реалізацією чи придбанням.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Саме тому, через підвищення кількості неповнолітніх, які є причетними до незаконного обігу та вживання наркотичних засобів, необхідно проаналізувати адміністративно-правові заходи, які застосовуються у межах чинного законодавства для скорочення таких видів правопорушень, а також на підставі аналізу представити статистичну інформацію про ступінь, типи та закономірності вживання неповнолітніми заборонених наркотичних засобів, психотропних речовин та

прекурсорів, дослідити міжнародний досвід застосування таких заходів з метою максимізації зусиль для протидії незаконному обігу наркотичних засобів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні питання щодо генезису термінології, видів та процедур адміністративно-правових заходів щодо підвищення соціальної відповідальності серед неповнолітніх розглядалися такими науковцями як: Хруппа М.С., Писаренко К.Ю., Горькавий С.С., Тарасенко Р.В., Никифорчук Д.Й., Хитра О.Л., Копилов А.М. та багато інших.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Враховуючи актуальність визначеної теми, на основі проведеного наукового дослідження проаналізувати питання ефективності адміністративно-правового заходів для максимізації зусиль зацікавлених суб'єктів щодо протидії незаконному обігу наркотичних засобів неповнолітніми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Експерти та науковці продовжують акумулювати знання та сили для постійного прогресу в роботі по контролю за обігом наркотичних засобів та

психотропних речовин, з метою скасування негативних наслідків наркоманії та для підвищення ефективності профілактики та лікування розладів психіки і поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин.

Органи державної влади, робота яких пов'язана з протидією правопорушенням, вчиненими у сфері незаконного обігу наркотиків та психотропних речовин, функціонують для вирішення проблем сформованих у три основні напрямки. По-перше, вони продовжують запобігати започаткуванню вживання наркотиків через освіту та програми профілактики на основі фактичних даних. По-друге, скорочують бар'єри для надання послуг з лікування, щоб забезпечити доступ до довгострокового одужання для тих, хто страждає від вживання наркотичних речовин. І нарешті, вони зменшують доступ до цих наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів в Україні через правоохоронні органи та співпрацю з міжнародними партнерами з метою усунення негативних наслідків, які має торгівля наркотиками для безпеки громад та добробуту населення.

Останніми роками визначення соціально-економічних проблем наркоманії формувалися як допомога для розробки ефективних адміністративно-правових заходів протидії незаконному виробництву, зберіганню та реалізації наркотичних засобів неповнолітніми [4]. Наукові докази щодо варіантів заходів походять із різноманітних методів дослідження та вимірювання, починаючи від знань, сформованих на теорії та рандомізованих клінічних випробувань, програм профілактики і закінчуючи «природними експериментами», які оцінюють вплив нових заходів на вживання наркотичних засобів та психотропних речовин неповнолітніми. Так, у таблиці 1 перераховані основні конкретні та загальні заходи для протидії розповсюдженню наркотичних засобів серед неповнолітніх.

Таблиця 1 – Адміністративно-правові заходи протидії розповсюдженню наркотичних засобів серед неповнолітніх, класифіковані за їх цілями.

	Конкретні цілі	Загальні цілі
Профілактика	Шкільні програми профілактики наркотиків, кампанії в засобах масової інформації, зменшення доступу неповнолітніх	Зміна ставлення, поліпшення медичної грамотності та запобігання вживанню наркотиків

	до наркотичних засобів за допомогою поліцейських	
Послуги для споживачів наркотиків	Замісна терапія опіатами (метадон і бупренорфін), консультування, терапевтичні спільноти, примусова абстиненція шляхом нагляду / умовно-дострокового звільнення	Зменшити кількість злочинів та смертність від передозування, запобігти поширенню інфекції вірусу імунодефіциту людини, лікувати психічні розлади
Режими, що відпускають ся за рецептом	Регулювати фармацевтичні компанії, фармацевтів та лікарів, шляхом вибіркової перевірки рецепту та фізичної необхідності у прийнятті наркотичних речовин	Дозволити споживати психоактивні речовини з затвердженими цілями, заборона використовувати їх у не затверджених цілях
Кримінальні санкції	Збільшити покарання за зберігання, вживання наркотиків та розповсюдження	Визначити вживання наркотиків; запобігати нормалізації та контагіозному поширенню вживання наркотиків
	Зменшити покарання за деякі види вживання наркотиків (наприклад, канабісу)	Запобігання негативним наслідкам криміналізації менш шкідливих форм вживання наркотиків

Джерело: складено авторами на основі [2, 3, 4]

Відтак, можна зробити висновок, що ефективність перелічених адміністративно-правових заходів у сучасних реаліях можлива,

хоча у суперечках щодо наркотичної політики в багатьох країнах домінують хибні дихотомії, які можуть ввести в оману суб'єктів, що формують політику протидії незаконному обігу наркотичних засобів неповнолітніми, щодо діапазону законних варіантів та їх очікуваних наслідків. Саме тому необхідно дослідити юридичний статус суб'єктів формування та реалізації адміністративно-правових заходів з протидії незаконному обігу наркотичних засобів неповнолітніми в Україні. Зокрема, уповноваженими суб'єктами при розробці таких заходів є [2]:

- Президент України - його роль полягає у визначенні та формуванні наркополітики та її стратегічних принципів та напрямків реалізації щодо скорочення рівня торгівлі наркотичними речовинами та вживання їх неповнолітніми;

- Верховна Рада України – забезпечує законодавче забезпечення адміністративно-правових заходів щодо наркотиків;

- Кабінет Міністрів України – відповідає за розробку та реалізацію основи політики щодо наркотиків як частини всіх сфер життя суспільства;

- Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками – відповідає за:

- 1) розробку та реалізацію державної політики у сфері запобігання вживання наркотиків та протидії незаконному обігу;

- 2) здійснює державний контроль та координує діяльність виконавчої влади в цій галузі;

- 3) взаємодіє та обмінюється інформацією з міжнародними організаціями;

- 4) аналізує та оцінює вплив вживання наркотиків неповнолітніми та наркозлочинності на суспільство, на національну економіку та міжнародні відносини, права та свободи людини;

- Національна поліція України – забезпечує заходи проти незаконного обігу наркотиків, проведення профілактики та розкриття злочинів вчинених неповнолітніми;

- Міністерство охорони здоров'я – відповідає за розробку, виробництво, контроль якості та реалізацію медичних препаратів, їх використання в медичній допомозі, а також за профілактику, лікування та реабілітацію неповнолітніх із наркоманією;

- Міністерство освіти, Міністерство соціальної політики та інші центральні органи виконавчої влади – забезпечують практичну реалізацію профілактики зловживання наркотиками та реабілітації для неповнолітніх із наркоманією;

- Заклади охорони здоров'я, реабілітаційні центри – забезпечують лікування від наркотичної залежності серед неповнолітніх, реабілітацію наркозалежних та полегшення болю при хронічних патологічних станах;

- органи місцевого самоврядування – виконують законодавство у сфері наркополітики на підконтрольних територіях;

- міжнародні організації – проводять соціальні та реабілітаційні заходи для неповнолітніх, які постраждали від незаконного виробництва, обігу, реалізації чи споживання наркотичних засобів; взаємодію з органами виконавчої влади щодо розробки ефективних заходів адміністративно-правового регулювання для скорочення кількості неповнолітніх, які вживають наркотики, тощо.

Відтак, формування та реалізація адміністративно-правових заходів щодо наркотиків відбувається у співпраці з громадськими, професійними, релігійними асоціаціями, науковими установами, фондами, приватними компаніями та засобами масової інформації.

Щодо міжнародного досвіду у питанні розробки та впровадження ефективних заходів боротьби із незаконним розповсюдженням, обігом та вживання наркотичних засобів серед неповнолітніх то, наприклад, європейські країни з кожним роком інтегрують нові заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, зокрема Естонія та Швеція активно залучають неповнолітніх, які постраждали від вживання наркотичних засобів, до розробки державних заходів щодо такої протидії. Відтак, урядом цих країн було визнано необхідність неповнолітніх у такій роботі та визнано їх, як необхідних суб'єктів при формуванні та впровадженні заходів протидії [1].

Законодавством Австрії передбачається «надання дозволу» на вживання наркотиків неповнолітніми, Греція акцентує кримінальну відповідальність лише на особах, які «спонукають неповнолітнього вживати» такі речовини, а правопорушення в Бельгії

посилюються, «якщо вчинені щодо неповнолітніх». Уряд Люксембург вважає, що вживання будь-яких наркотиків у присутності неповнолітніх є кримінальним злочином (хоча використання канабісу не є кримінальним злочином як таким), а в Бельгії це називається обтяжуючими обставинами [1].

Відтак, переважна більшість європейських країн вирішили включити в своє законодавство певні деталізовані положення, спрямовані на захист неповнолітніх від наркотиків. Найпоширенішим із них, причому з найвищим покаранням, було виділення покарання за тих, хто продає або постачає наркотики неповнолітнім, за якими слідує різні інші чітко визначені правопорушення, такі як підбурювання або сприяння неповнолітнім вживати наркотичні засоби та психотропні речовини або використання їх як торгових посередників.

На основі дослідженого та проаналізованого матеріалу, було визначено адвокаційні заходи, які будуть сприяти вдосконаленню вітчизняної політики щодо наркотиків:

- формування національного комітету для перегляду чинного законодавства про наркотики та рекомендації щодо змін наркополітики, зокрема у аспекті неповнолітніх;

- перегляд поліцейської практики та сприяння використанню розсуду поліції для добровільного направлення людей на зменшення шкоди та медичні послуги, а не арешт;

- нарощування місцевого потенціалу громадянського суспільства, громадських мереж та засобів масової інформації щодо питань наркополітики та декриміналізації

неповнолітніх;

- проведення національної оцінки або техніко-економічного обґрунтування щодо декриміналізації;

- робота над зміною законів, нормативних актів та практики, що застосовуються для забезпечення примусового лікування або утримання в закритих приміщеннях;

- сенсibilізація політиків, релігійних лідерів, працівників правоохоронних органів та охорони здоров'я, суддів та адвокатів та інших ключових зацікавлених сторін щодо політики щодо наркотиків та її впливу на здоров'я.

Висновки. Таким чином, було досліджено конкретні заходи адміністративно-правового характеру, які інтегруються країнами ЄС у практику щодо боротьби із кількістю злочинів пов'язаних з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів серед неповнолітніх, також було визначено загальні та конкретні цілі їх впровадження з метою визначення у подальшій перспективі найбільш доцільних для України. Також визначено основних суб'єктів уповноважених застосовувати визначені адміністративно-правові заходи, відтак це є органи виконавчої та законодавчої влади, проте було запропоновано вважати суб'єктом, який має право впливати на розробку таких адміністративних заходів неповнолітніх з метою розробки максимально ефективних заходів протидії незаконному обігу наркотичних засобів. Отже, проведене дослідження продемонструвало неабияку важливість адміністративно-правових заходів на шляху у боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів серед неповнолітніх.

Література:

1. Lines R. For a good overview of the legal history. Drug control and human rights in international law. Cambridge: Cambridge University Press; 2017.
2. Волощук А. М. Органи державної влади, що протидіють незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. URL: <http://www.stattionline.org.ua> (дата звернення 21.10.2020)
3. Гурська Н.О. Міжнародні механізми протидії наркоманії та незаконного обігу наркотичних засобів. Міжнародні читання з міжнародного права пам'яті професора П.Є. Казанського : матеріали четвертої міжнар. наук. конф. Одеса. Фенікс. 2013. С. 356–359.
4. Легецький М.П. Адміністративно-правові заходи протидії правопорушенням, вчиненим неповнолітніми, у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: дис. канд. юрид. наук. Київ, 2004. 208 с.